

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ศึกษาบทบาทเชิงรุกของภัณฑารักษ์ต่อพลวัตและการสร้างสมทุนทางวัฒนธรรมแก่ศิลปะร่วมสมัยไทยโดยประยุกต์กรอบการศึกษาจากสังคมวิทยาศิลปะโดยเฉพาะแนวคิดเรื่องทุนที่สำคัญคือทุนทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอันได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก 2) การปริทัศน์วรรณกรรมและ 3) SWOT analysis เพื่อจะถอดองค์ความรู้จากภัณฑารักษ์ชั้นนำชาวไทยทั้งหมด 4 คน ได้แก่ อภินันท์ โปษยานนท์ สมพรรอดบุญฤทธิยาภา วิวงศ์ และ อรรถชัย พงษ์สมุทร ผลของการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. เนื้อหาและบริบทของการสร้างนิทรรศการของภัณฑารักษ์ทั้ง 4 คน สะท้อนทัศนคติความสนใจความเชี่ยวชาญเฉพาะตนการศึกษาจากเนื้อหาและบริบทของนิทรรศการสามารถสาธิตให้เห็นพลวัตที่ล้อมรอบทั้งจากภายในกับภายนอกการสร้างสรรคผลงานที่ขับเคลื่อนอยู่เบื้องหลังพัฒนาการของศิลปะไทยร่วมสมัยในรอบ 2-3 ทศวรรษตลอดจนกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนศิลปินด้วยวิธีการต่างๆไม่ว่าจะในฐานะภัณฑารักษ์ตลอดถึงการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิบุคลากรในวงการศึกษานี้ซึ่งช่วยเสริมสร้างเครือข่ายระหว่างศิลปินกับนักบริหารจัดการทางวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

2. การจัดการหรือการคัดสรรผลงานศิลปะร่วมสมัยจากภัณฑารักษ์ทั้ง 4 คน นับเป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและขยายความสำคัญแก่ทั้งพลวัตของศิลปะร่วมสมัยและทุนทางวัฒนธรรมทั้งในระดับกว้างและลึกเนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมนับตั้งแต่มรดกทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิตคตินิยมตลอดจนศิลปะร่วมสมัยยังประกอบด้วยมิติอันสลับซับซ้อนเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้และสามารถแปลงเป็นมูลค่าหรือเป็นสินทรัพย์ที่แลกเปลี่ยนซื้อขายขณะที่ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งแฝงฝังอยู่ในการคัดสรรของภัณฑารักษ์ซึ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าทุนทางวัฒนธรรมในรูปวัตถุกล่าวคือเป็นทุนที่อยู่ในรูปประสบการณ์ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอันนับว่าเป็นแนวโน้มหรือนิยามหากอธิบายตามแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมซึ่งแฝงอยู่เบื้องหลังการคัดสรรจนเกิดเนื้อหาและสอดคล้องบริบทของนิทรรศการที่ทั้งเป็นการให้ความรู้และฝึกฝนรสนิยมสุนทรีย์ไปควบคู่กัน

3. การวิจัยต้องการเสนอแบบอย่างความสำเร็จของภัณฑารักษ์ทั้ง 4 ที่เกิดจากความสามารถในการศึกษาหาความรู้ค้นคว้าตามความสนใจในเชิงลึกความสามารถในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์และพลวัตของศิลปะร่วมสมัยด้วยความแหลมคมทั้งยังสะท้อนวิสัยทัศน์ต่อแนวโน้มศิลปะในอนาคตเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานำไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาบุคลากรที่ครอบคลุมตั้งแต่ผู้คัดสรรหรือบริหารจัดการรวมทั้งศิลปินนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

4. ผลจากการศึกษาจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สำคัญตามมานับประการได้แก่ 1) การเข้าใจบทบาทของภัณฑารักษ์ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) เกิดความเข้าใจวงการศิลปะผลงานศิลปะในฐานะทุนทางวัฒนธรรมอันส่งผลแก่การสั่งสมทุนอื่นๆ (ได้แก่ทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ) และประการสุดท้ายคือ 3) ความเข้าใจ

กลไกการทำงานของบุคลากรในวงการศิลปะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนต่อรองสร้างโอกาสจากความร่วมมือรักษากฎเกณฑ์ที่มั่นคงและสร้างพลวัตให้แวดวงศิลปะอันเปรียบได้กับสนามของการผลิตทางวัฒนธรรม (field of cultural production) อย่างหนึ่ง